

**Конвенція про ліквідацію
всіх форм дискримінації
щодо жінок**

Distr.: General
1 November 2022

Original: English

**Комітет з ліквідації дискримінації
щодо жінок**

**Заключні зауваження до дев'ятої періодичної доповіді
України***

1. Комітет розглянув дев'яту періодичну доповідь України (CEDAW/C/UKR/9) на 1921-му та 1923-му засіданнях (див. CEDAW/C/SR.1921 і CEDAW/C/SR.1923), які відбулися 18 и 19 жовтня 2022 року.

A. Введение

2. Комітет висловлює вдячність державі-учасниці за подання дев'ятої періодичної доповіді, яка була підготовлена у відповідь на наданий Комітетом до представлення звіту перелік тем і запитань (CEDAW/C/UKR/QPR/9). Комітет вітає усний виступ делегації та додаткові роз'яснення, надані у відповідь на питання, які в ході діалогу були поставлені членами Комітету в усній формі.

3. Комітет високо оцінює роботу направленої державою-учасницею делегації високого рівня, яку очолила міністр соціальної політики України Оксана Жолнович, до складу якої увійшли представники Міністерства економіки, Міністерства освіти і науки, Міністерства закордонних справ, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства юстиції, Міністерства реінтеграції, Міністерства соціальної політики, Міністр у справах ветеранів, Національної поліції України, Національної соціальної служби, Офісу Генерального Прокурора та Постійного представництва України при Відділенні Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організаціях у Женеві, а також Урядової уповноваженої з питань гендерної рівності та представниці Офісу Урядової уповноваженої з питань гендерної рівності.

* Прийняті Комітетом на його вісімдесят третій сесії (10–28 жовтня 2022 року).

В. Позитивні аспекти

4. Комітет вітає прогрес у проведенні законодавчих реформ, досягнутий за період після розгляду у 2017 році восьмої періодичної доповіді держави-учасниці (CEDAW/C/UKR/8), зокрема прийняття таких документів та заходів:

а) Закону № 2229-VIII щодо запобігання та протидію домашньому насильству — у 2017 році;

б) Закону України щодо внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України стосовно введення кримінальної відповідальності за домашнє насильство та інші форми гендерно зумовленого насильства — у 2017 році;

в) введення визначення гендерно зумовленого насильства до Закону України про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків — у 2017 році.

5. Комітет вітає зусилля держави-учасниці щодо удосконалення її інституційної та нормативної бази, спрямованих на прискорення ліквідації дискримінації щодо жінок та заохочення гендерної, зокрема прийняття таких документів або здійснення таких заходів:

а) Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року — у 2022 році;

б) Кодексу поведінки організацій роботодавців з питань гендерної рівності та недискримінації, розробленого Конфедерацією роботодавців — у 2021 році;

в) Інструкції з інтеграції гендерних підходів при розробленні нормативно-правових актів — у 2020 році;

г) Методичних рекомендацій щодо оцінювання гендерного впливу галузевих реформ — у 2020 році;

е) Концепції комунікації у сфері гендерної рівності — у 2020 році;

ф) Переліку показників для моніторингу гендерної рівності — у 2020 році;

г) затвердження плану заходів з реалізації Партнерства Біарріц з утвердження гендерної рівності — у 2020 році;

г) підготовки 25 гендерних профілей областей та міста Києва — у 2019 році;

і) призначення Урядової уповноваженої з питань політики гендерної рівності — у 2017 році.

6. Комітет вітає той факт, що за період після розгляду попередньої доповіді держава-учасниця ратифікувала Конвенцію Ради Європи № 210 про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (2011) — у 2022 році.

C. Цілі сталого розвитку

7. Комітет вітає міжнародну підтримку цілей сталого розвитку та закликає до забезпечення гендерної рівності де-юре (на законодавчому рівні) і де-факто (на практиці) відповідно до положень Конвенції протягом усього процесу впровадження Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року. Комітет нагадує про важливість цілі 5 сталого розвитку та необхідність всебічного врахування принципів рівності і недискримінації в процесі досягнення усіх 17 цілей сталого розвитку. Він закликає державу-учасницю визнати, що жінки є рушійною силою її сталого розвитку, та прийняти у зв'язку з цим відповідні програми та стратегії.

D. Парламент

8. Комітет наголошує на вирішальній ролі законодавчої влади в забезпеченні повної реалізації Конвенції (див. [A/65/38](#), частина друга, додаток VI). Він пропонує Верховній Раді, законодавчому органу чи парламенту України відповідно до своїх повноважень вжити необхідних заходів для виконання цих заключних зауважень у період до подання наступної періодичної доповіді відповідно до Конвенції.

E. Фактори та труднощі, які перешкоджають ефективній реалізації Конвенції

9. Комітет глибоко стурбований тим, що з початку збройного конфлікту в квітні 2014 року та окупації та невизнаної анексії російською федерацією Автономної Республіки Крим і міста Севастополя (див. резолюції [68/262](#) і [71/205](#) Генеральної Асамблеї) держава-учасниця зіткнулася з драматичною ситуацією, пов'язаною з людськими стражданнями, економічною нестабільністю та зростанням насильства, пов'язаного з конфліктом, включно із сексуальним та іншими формами гендерно зумовленого насильства, а також відсутністю безпеки. Ця ситуація ще більше загострилась в результаті воєнної агресії російської федерації проти України 24 лютого 2022 року в порушення статті 2 (пункт 4) Статуту, триваючою з того часу війною та спробою незаконної анексії Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської областей України Російською Федерацією на підставі її рішень від 21 лютого та 29 вересня 2022 року, прийнятих після незаконних так званих референдумів у вищезазначених областях у межах міжнародно визнаних кордонів України в порушення територіальної цілісності та суверенитету України та всупереч принципам Статуту Організації Об'єднаних Націй (див. резолюції [49/1](#) і [S-34/1](#) Ради з прав людини та резолюції [ES-11/1](#), [ES-11/2](#) та [ES-11/4](#) Генеральної Асамблеї).

10. Комітет також стурбований тим, що військовий напад на Україну призвів до грубих порушень прав людини українських жінок і дівчат, які стають жертвами нападів на цивільне населення та цивільні об'єкти, такі як школи, дитячі садки, медичні та інші важливі цивільні інфраструктури, в результаті застосування касетних боеприпасів, авіаударів та артилерії, а також тортур та іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження, свавільних і позасудових страт, насильницьких зникнень, гендерно зумовленого насильства, включно із сексуальним насильством, примусового переселення та насильних переміщень населення. Він зазначає, що воєнних напад російської федерації на Україну має особливо тяжкий вплив на

жінок і дівчат, які знаходяться у вразливому становищі, таких як внутрішньо переміщені жінки, сільські жінки, літні жінки, жінки з інвалідністю, жінки рома, лесбійки, бісексуальні, трансгендерні та інтерсексуальні жінки та жінки з інших меншин, у тому числі кримсько-татарські жінки. Комітет нагадує, що за міжнародним правом деякі з цих порушень можуть вважатися злочинами проти людяності, воєнними злочинами та іншими злочинами (див. резолюцію S-34/1 Ради з прав людини).

11. Комітет із занепокоєнням відзначає, що війна проти України, окупація та невизнана анексія Автономної Республіки Крим і міста Севастополя російською федерацією у 2014 році та наступний за цим збройний конфлікт створили серйозні перешкоди для виконання Конвенції в державі-учасниці. У зв'язку з цим він зазначає, що держава-учасниця не має ефективного контролю над територіями, які контролюються російськими збройними силами та пов'язаними з ними збройними угрупованнями. Комітет відзначає заходи, вжиті державою-учасницею для пом'якшення негативного впливу боєвих (воєнних) дій на цивільне населення, у тому числі жінок і дівчат. У той же час він нагадує, що виконання Конвенції є найефективнішою гарантією забезпечення повної поваги та реалізації прав жінок, у тому числі під час збройних конфліктів. Комітет також підкреслює вирішальну роль жінок як сили, що виступає за мир та відновлення стабільності.

12. Комітет закликає державу-учасницю виконати рекомендації, що містяться в цих заключних зауваженнях, приділяючи належну увагу його загальним рекомендаціям № 30 (2013) щодо жінок у запобіганні конфліктам, конфліктних і постконфліктних ситуаціях і № 32 (2014) щодо гендерних аспектів статусу біженця, притулку, громадянства та безгромадянства жінок. Він рекомендує державі-учасниці розглянути можливість звернення за міжнародною допомогою, якщо це необхідно, для виконання рекомендацій, у тому числі за технічною допомогою Комітету

Г. Основні питання, що викликають занепокоєння, та рекомендації

Жінки, мир, безпека

13. Комітет відзначає як позитивний факт прийняття другого національного плану дій з виконання резолюції 1325 (2000) Ради Безпеки щодо жінок, миру та безпеки, що охоплює період 2020–2025 років, а також його нещодавній перегляд з метою урахування загострення з 24 лютого 2022 року збройного конфлікту. Він також відзначає організацію навчальної підготовки за порядком денним Ради Безпеки з питань жінок, миру та безпеки та гендерної рівності для державних службовців та фахівців сектору безпеки та оборони (CEDAW/C/UKR/9, пп. 14, 25 и 32). Комітет також з вдячністю відзначає прогрес, досягнутий державою-учасницею у забезпеченні фактичної рівності жінок і чоловіків в армії, у тому числі шляхом розширення доступу жінок до військових професій та офіцерських посад та усунення гендерних стереотипів (CEDAW/C/UKR/9, п. 25). Він також відзначає участь жінок у місцевих ініціативах на сході України з встановлення діалогу (CEDAW/C/UKR/9, п. 30). Однак Комітет із занепокоєнням відзначає наступне:

а) жінки, незважаючи на їхній непомірно великий внесок у діяльність з надання гуманітарної допомоги, мають обмежений доступ до прийняття рішень щодо збройного конфлікту;

б) жінки, як і раніше, недостатньо представлені у секторі безпеки та оборони, зокрема на рівні прийняття рішень, у тому числі на військових та

цивільних посадах у Збройних Силах України, Прикордонній службі, Національній поліції, Державній службі з надзвичайних ситуацій, Національній гвардії та серед військових контингентів держави-учасниці, які беруть участь у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки.

14. Комітет нагадує про свою загальну рекомендацію № 30 (2013) щодо жінок у запобіганні конфліктам, конфліктних і постконфліктних ситуаціях і рекомендує державі-учасниці:

a) з урахуванням резолюції **1325 (2000)** та наступних резолюцій Ради Безпеки щодо жінок, миру та безпеки прийняти зміни до другого національного плану дій щодо жінок, миру та безпеки та реалізувати його у чіткі строки, з контрольними показниками та бюджетом, що враховує гендерні аспекти; і забезпечити значущу участь жінок на всіх етапах прийняття рішень щодо реагування держави-учасниці на збройний конфлікт і в майбутніх процесах встановлення миру та відновлення;

b) продовжувати сприяти рівноправній участі жінок у секторі безпеки та оборони.

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом

15. Комітет відзначає створення у найбільш ізольованих місцях уздовж лінії зіткнення мобільних клінік, що обслуговуються медичними працівниками, які пройшли підготовку з розпізнавання ознак гендерно зумовленого насильства (CEDAW/C/UKR/9, п. 122). Проте він із занепокоєнням звертає увагу на те, що з часу початку воєнного вторгнення в Україну у районах, уражених конфліктом, а також у тимчасово окупованих Автономній Республіці Крим і місті Севастополь кількість актів сексуального насильства щодо жінок і дівчат продовжує зростати. Комітет також із занепокоєнням відзначає:

a) зниження випадків сексуального насильства, зокрема через стигматизацію та страх помсти;

b) відсутність інформації про відшкодування, у тому числі компенсацію жінкам, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом;

c) обмежена кількість розслідувань випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

16. Відповідно до Конвенції та її загальної рекомендації № 30 (2013) щодо жінок у запобіганні конфліктам, конфліктних і постконфліктних ситуаціях, Комітет закликає державу-учасницю:

a) запобігати випадкам сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, і реагувати на них, у тому числі через спеціалізовані мобільні підрозділи поліції, нарощування потенціалу працівників поліції центрального та регіонального рівнів, військовослужбовців та інших працівників правоохоронних органів, прокурорів і суддів з метою забезпечення належного судового переслідування випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, у тому числі шляхом надання постійної технічної допомоги від Групи експертів з питань верховенства права та сексуального насильства в умовах конфлікту, а також продовження проведення аудитів безпеки для оцінювання ризиків сексуального насильства та сексуальних домагань у громадських місцях територіальних громад, постраждалих від війни, і роботу міжвідомчої робочої групи, створеної у травні 2022 року відповідно до Рамкової угоди

про співпрацю між ООН та Урядом України щодо запобігання та реагування на сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом;

б) забезпечити адекватне відшкодування шкоди постраждалим від сексуального та інших форм гендерно зумовленого насильства щодо жінок і дівчат, пов'язаного з конфліктом, та прискорити прийняття проекту Закону „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відшкодування шкоди за біль та жаль” (2020);

с) дотримуватись своїх зобов'язань щодо належної уваги до запобігання та розслідування випадків сексуального та інших форм гендерно зумовленого насильства, пов'язаного з конфліктом, щодо жінок і дівчат, а також судового переслідування та покарання винних в їх скоєнні з боку державних і недержавних суб'єктів, зокрема шляхом:

i) збирання доказів вчинення сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, у тому числі для розгляду у міжнародних судах, у співпраці з організаціями громадянського суспільства та міжнародними слідчими органами та відповідно до Міжнародного протоколу про документування та розслідування сексуального насильства під час конфлікту;

ii) забезпечення розвитку потенціалу слідчих та організацій громадянського суспільства щодо міжнародних стандартів розслідування з урахуванням гендерних аспектів;

iii) відхилення клопотань про амністію для осіб, підозрюваних, обвинувачених у вчиненні військових злочинів, злочинів проти людяності або грубих порушеннях прав людини, у тому числі сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, або засуджених за їх скоєння.

Жінки, які живуть у постраждалих від конфлікту районах, і внутрішньо переміщені жінки

17. Комітет вітає заходи, вжиті для уникнення втрат серед цивільного населення, у тому числі жінок і дівчат, під час воєнних дій, такі як реалізація Національної стратегії захисту цивільних осіб у збройних конфліктах, створення робочої групи із запобігання втрат серед цивільного населення та збір дезагрегованих статистичних даних щодо поранень та загибелі цивільного населення (CEDAW/C/UKR/9, п. 12). Комітет також відзначає заходи, вжиті державою-учасницею для розширення доступу жінок і дівчат, які проживають у районах, уражених конфліктом, і внутрішньо переміщених жінок до соціальної, правової та психологічної допомоги (CEDAW/C/UKR/9, пп. 46–50, 52–54 і 57–59). Разом з тим Комітет із занепокоєнням відзначає:

а) повідомлення про випадки порушення прав людини щодо жінок і дівчат у районах, уражених конфліктом;

б) той факт, що через руйнування або серйозне пошкодження великої кількості шкіл, медичних центрів та інших об'єктів інфраструктури жінки та дівчата, які живуть у районах, охоплених конфліктом, і внутрішньо переміщені жінки мають обмежений доступ до правосуддя, органів реєстрації актів цивільного стану, освіти, можливостей для тривалого працевлаштування, соціального захисту, медичної допомоги, їжі, належного водопостачання та санітарії, житла та електроенергії;

с) значний вплив збройного конфлікту на психічне здоров'я жінок і дівчат.

18. Відповідно до своєї загальної рекомендації № 30 (2013) щодо жінок у запобіганні конфліктам, конфліктних і постконфліктних ситуаціях, Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) проводити систематичну та обов'язкову освітню підготовку з питань прав жінок та гендерної рівності для працівників правоохоронних органів та військовослужбовців Збройних Сил України, розробити Кодекс поведінки з дотримання прав людини та забезпечити його виконання працівниками сектору безпеки, а також забезпечити, щоб усі жінки та дівчата, які зазнали гендерне насильство, пов'язане з конфліктом, мали доступ до підтримки, у тому числі з боку Центру допомоги врятованим особам, філії якого мають бути створені в усіх постраждалих від конфлікту регіонах держави-учасниці, а також щоб жінки та дівчата, які отримали поранення та / або інвалідність внаслідок війни, отримували підтримку та реабілітаційні послуги;

б) продовжити у співпраці з агенціями Організації Об'єднаних Націй та міжнародними організаціями зусилля щодо забезпечення доступу до правосуддя, органів реєстрації актів цивільного стану, освіти, можливостей для постійного працевлаштування, соціального захисту, охорони здоров'я, продуктів харчування, питної води та санітарії, притулку та електроенергії для жінок і дівчат, які постраждали від воєнних дій, у тому числі шляхом збільшення кількості обласних лікарень та амбулаторій, відновлення шкіл та використання програм дистанційного навчання;

в) продовжувати розширення доступу до послуг з психічного здоров'я для жінок і дівчат, які постраждали від збройного конфлікту, у тому числі жінок, які працюють у секторі безпеки та оборони, постраждалих від гендерного насильства, пов'язаного з конфліктом, та вразливих груп жінок і дівчат, у тому числі з інвалідністю.

Доступ до правосуддя

19. Комітет вітає надання безоплатної правової допомоги жінкам (CEDAW/C/UKR/9, пп. 61, 63–66) та підвищення рівня обізнаності щодо прав жінок відповідно до Конвенції та доступних засобів правового захисту (CEDAW/C/UKR/9, п. 62). Разом з тим він із занепокоєнням зазначає, що жінки та дівчата, які постраждали від гендерно зумовленого насильства, у тому числі сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, часто не бажають повідомляти про таке насильство через страх стигматизації чи помсти.

20. Комітет, посилаючись на свою загальну рекомендацію № 33 (2015) щодо доступу жінок до правосуддя, рекомендує державі-учасниці усунути корінні причини приховування інформації про випадки гендерного насильства щодо жінок і дівчат, у тому числі шляхом надання ефективного захисту та притулку постраждалим, підвищення кваліфікації суддів, прокурорів, поліцейських та інших працівників правоохоронних органів щодо методів розслідування та допиту з урахуванням гендерних аспектів, проведення інформаційно-просвітницьких кампаній для усунення гендерних упереджень та дестигматизації жінок і дівчат, які постраждали від гендерного насильства, а також шляхом продовження надання безоплатної правової допомоги постраждалим.

Законодавча база

21. Повторюючи свої попередні заключні зауваження (CEDAW/C/UKR/CO/8, п. 21), Комітет із занепокоєнням відзначає недостатню від національного законодавства з міжнародним правом, включаючи Римський статут Міжнародного кримінального суду.

22. Комітет рекомендує державі-учасниці у повній мірі гармонізувати національне законодавство з міжнародним правом, у тому числі міжнародним кримінальним правом, шляхом внесення змін до статей 433, 434 та 438 Кримінального кодексу України та прийняття законопроекту № 2689 від 27.12.2019, для того, щоб включити до національного законодавства злочини проти людяності та привести положення про геноцид і військові злочини у повну відповідність до міжнародних стандартів.

Національні механізми з покращення становища жінок

23. Комітет відзначає заходи, вжиті державою-учасницею для забезпечення проведення Урядовим уповноваженим з питань гендерної політики оцінювання гендерного впливу національного законодавства та систематичного моніторингу проектів нормативно-правових актів (CEDAW/C/UKR/9, п. 81). Комітет також бере до уваги інформацію про результати виконання Державної соціальної програми забезпечення рівних прав жінок і чоловіків на період до 2021 року (CEDAW/C/UKR/9, п. 84), всебічне врахування гендерних аспектів у проекті Плану відновлення України та запровадження на державному та місцевому рівнях гендерно орієнтованого бюджетування. Разом з тим Комітет із занепокоєнням зазначає:

а) обмежене застосування державної політики щодо гендерної рівності та відсутність комплексних механізмів моніторингу та оцінки;

б) нездатність забезпечити врахування гендерної проблематики у стратегіях місцевого управління (CEDAW/C/UKR/9, п. 95);

с) відсутність на всіх рівнях державного управління механізму контролю за призначенням та роботою відділів з питань гендерної рівності та радників з гендерних питань;

д) недостатність даних з розподялом за статтю у деяких сферах, охоплених Конвенцією, і неможливість оприлюднення таких даних;

е) ризик того, що в умовах триваючої війни досягнення у сфері гендерної рівності будуть зведені на нівець та недостатність ефективних механізмів координації, здатних забезпечити застосування у поточних програмах гуманітарної допомоги та майбутніх зусиллях з відновлення підходу, що базується на гендерній рівності.

24. Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) встановити механізми моніторингу реалізації політики гендерної рівності та антидискримінаційної політики в усіх сферах, що охоплює Конвенція, у тому числі шляхом визначення конкретних строків та цілей реалізації, а також зміцнити кадрові, технічні та фінансові ресурси, необхідні для реалізації такої політики;

б) забезпечити всебічне врахування проблематики гендерної рівності у стратегіях місцевого управління;

с) забезпечити призначення радників з гендерних питань, утворення відділів гендерної рівності та надати їм відповідні повноваження і засоби впливу, провести заходи з розбудови їхнього потенціалу, а також забезпечити людськими, технічними та фінансовими ресурсами;

д) забезпечити систематичний збір даних з розподілом за статтю в усіх сферах, охоплених Конвенцією, у тому числі у сфері гендерного насильства щодо жінок і захисту прав вразливих груп жінок на основі Індикаторів для моніторингу гендерної рівності (CEDAW/C/UKR/9, п. 3) та відповідних показників Цілей сталого розвитку (CEDAW/C/UKR/9, п. 6), та оприлюднювати такі дані відповідно до Ініціативи „Партнерство „Відкритий уряд” (2021).

е) забезпечити у всіх поточних програмах допомоги та в усіх майбутніх зусиллях з укріплення верховенства права та відновлення пріоритетний характер завдань з досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, і з цією метою створити міжвідомчий механізм з гендерним паритетом на всіх рівнях прийняття рішень, що складається з відповідних державних інституцій на всіх рівнях і представників громадянського суспільства, міжнародних організацій та інших держав-учасниць, які наразі підтримують державу-учасницю на її шляху до всеосяжного та тривалого миру.

Тимчасові спеціальні заходи

25. Комітет визнає дію тимчасових спеціальних заходів на користь груп жінок, що перебувають у несприятливому становищі, і для прискорення фактичної рівності жінок і чоловіків у сфері зайнятості (CEDAW/C/UKR/9, пп. 96–98). Проте він із занепокоєнням відзначає обмежене використання тимчасових спеціальних заходів в інших сферах, що охоплює Конвенція, де жінки недостатньо представлені або знаходяться в невідгідному становищі, таких як політичне та громадське життя, зайнятість та підприємництво.

26. Відповідно до статті 4 (1) Конвенції та загальної рекомендації Комітету № 25 (2004) про тимчасові спеціальні заходи, Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) прийняти тимчасові спеціальні заходи, такі як встановлені законом квоти та преференційний прийом на роботу жінок, з метою прискорення досягнення фактичної рівності жінок і чоловіків у всіх сферах, де жінки недостатньо представлені або перебувають у невідповідному становищі, таких як політичне та громадське життя, зайнятість та розширення економічних прав та можливостей, приділяючи особливу увагу вразливим групам жінок;

б) прискорити прийняття та застосування тимчасових спеціальних заходів, передбачених Оперативним планом (2022-2024) з реалізації Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року.

Стереотипи

27. Комітет відзначає заходи, вжиті державою-учасницею для боротьби з дискримінаційними гендерними стереотипами в засобах масової інформації, включно з інформаційно-просвітницькими кампаніями (CEDAW/C/UKR/9, пп. 104 и 105). Разом з тим він із занепокоєнням відзначає стійкі стереотипи щодо патріархальних ролей і обов'язків жінок і чоловіків у сім'ї та суспільстві, що зберігаються в державі-учасниці, а також об'єктивізацію та сексистське зображення жінок у засобах масової інформації. У зв'язку з цим Комітет також із занепокоєнням відзначає затримки у прийнятті законопроекту щодо боротьби з дискримінаційними гендерними стереотипами в засобах масової інформації та рекламі

28. Комітет рекомендує державі-учасниці провести освітні та інформаційно-просвітницькі кампанії з метою усунення стереотипів щодо ролі та обов'язків жінок і чоловіків у сім'ї та суспільстві, прискорити прийняття законопроекту щодо боротьби з дискримінаційними гендерними стереотипами в засобах масової інформації та заохочувати працівників засобів масової інформації до позитивного зображення жінок як рушійної сили змін у політичному, економічному та соціальному житті держави-учасниці.

Гендерно зумовлене насильство щодо жінок

29. Комітет відзначає видання у 2020 році Указу про невідкладні заходи щодо запобігання та протидії домашньому та гендерно зумовленому насильству, захисту прав постраждалих від такого насильства та затвердження у 2019 році Порядку проведення і документування медичного огляду постраждалих або ймовірно постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі та надання їм медичної допомоги. Він також вітає заходи, вжиті з метою організації програм підвищення кваліфікації для суддів, прокурорів, поліцейських та інших працівників правоохоронних органів щодо надання підтримки жінкам, які постраждали від гендерно зумовленого насильства (CEDAW/C/UKR/9, пп. 39–42). Комітет також зазначає, що Експертна рада з питань запобігання та протидії дискримінації за ознакою статі має повноваження проводити експертні оцінки випадків насильства за ознакою статі і що держава-учасниця надає безоплатну правову допомогу постраждалим від домашнього насильства та інших форм гендерно зумовленого насильства (CEDAW/C/UKR/9, п. 65) та направляє в області мобільні групи, які надають соціально-психологічну допомогу жінкам, які постраждали від гендерно

зумовленого насильства (CEDAW/C/UKR/9, пп. 119–122, 127). Разом з тим Комітет із занепокоєнням зазначає:

а) недостатню узгодженість національного законодавства з нещодавно ратифікованою Конвенцією Ради Європи № 210 про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством (2011);

б) той факт, що Кримінально-процесуальний кодекс не передбачає кримінального переслідування ex officio загендерно зумовлене насильство щодо жінок, включно із сексуальним насильством;

в) високу поширеність домашнього насильства та невелику кількість випадків, коли у зв'язку з цим видаються термінові заборонні приписи (CEDAW/C/UKR/9, п. 116);

г) обмежену кількість поліцейських мобільних груп для реагування на випадки домашнього насильства (CEDAW/C/UKR/9, п. 123) та підвищений ризик насильства з боку інтимного партнера у зв'язку з травматичним досвідом жінок, чоловіків і дітей під час збройного конфлікту;

е) недостатність притулків для постраждалих від домашнього насильства в 7 із 25 регіонів держави-учасниці (CEDAW/C/UKR/9, п. 128);

ф) затримку в прийнятті законопроекту про відшкодування шкоди особам, які постраждали від гендерно зумовленого насильства щодо жінок і дівчат;

г) обмежений обсяг доступних дезагрегованих даних про кількість повідомлень, розслідувань, судових розглядів і вироків у справах про гендерно зумовлене насильство щодо жінок і дівчат у державі-учасниці, у тому числі щодо домашнього насильства, а також про покарання, винесені винним.

30. Нагадуючи про свої попередні рекомендації (CEDAW/C/UKR/CO/8, п. 29) і свою загальну рекомендацію № 35 (2017) щодо гендерно зумовленого насильства щодо жінок, оновлюючи загальну рекомендацію № 19, Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) внести зміни до законодавства з метою його узгодження з Конвенцією Ради Європи № 210 про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством (2011) та підвищити рівень обізнаності суддів, прокурорів, працівників правоохоронних органів та громадськості, особливо жінок і дівчат, щодо Конвенції № 210;

б) забезпечити належне реагування органів влади на всі випадки гендерно зумовленого насильства щодо жінок і дівчат, у тому числі шляхом реєстрації кримінального провадження, з метою проведення досудового розслідування та подальшого судового провадження для притягнення ймовірно винних до передбаченої міри покарання за результатами швидкого, повного та всебічного розслідування і судового розгляду.

в) забезпечити, щоб жінки, які постраждали від домашнього насильства, мали ефективний доступ до захисних приписів, у тому числі до термінових заборонних приписів, ефективно забезпечувати їх виконання, накладати належні покарання за невиконання таких приписів та реалізувати Державну програму із запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період 2018-2023 років;

г) збільшити кількість мобільних груп поліції для реагування на випадки домашнього насильства, з метою охоплення всіх регіонів України та посилити служби психічного здоров'я для жінок у збройних силах;

е) забезпечити, щоб усі жінки та дівчата, які постраждали від гендерно зумовленого насильства в державі-учасниці (у тому числі з сільської місцевості, внутрішньо переміщені, з інвалідністю, жінки, які вживають наркотики та з інших вразливих груп), мали доступ до належних притулків, правової допомоги, у разі потреби – безкоштовної, медичної допомоги, особливо до послуг з охорони психічного здоров'я;

ф) прийняти національне законодавство для забезпечення того, щоб жінки та дівчата, які постраждали від насильства, мали доступ до негайних засобів відшкодування шкоди та захисту;

г) посилити ефективність збору всеосяжних даних про гендерно зумовлене насильство щодо жінок і дівчат з розподілом за віком, статтю, стосунками між постраждалою (постраждалим) і кривдником та іншими соціально-демографічними характеристиками, такими як інвалідність, з метою забезпечення більш надійної інформаційної бази для формування та реалізації політики та стратегій боротьби з гендерно зумовленим насильством щодо жінок і дівчат, у тому числі сексуальним насильством.

Торгівля людьми та експлуатація проституції

31. Комітет зазначає, що держава-учасниця надало підтримку у розвитку потенціалу працівників судових органів, правоохоронних органів, прикордонної поліції, імміграційних органів, соціальних працівників та медичних працівників щодо раннього виявлення постраждалих від торгівлі людьми, зокрема жінок і дівчат, та їх направлення у відповідні служби, що враховують гендерні аспекти. Проте Комітет із занепокоєнням зазначає

а) як і раніше високу поширеність торгівлі жінками та дівчатами, що ввозяться в державу-учасницю, вивозяться з неї і перебувають усередині неї, у тому числі велику кількість жінок і дівчат, які продаються з метою сексуальної експлуатації (CEDAW/C/UKR/9, п. 145);

б) обмежені можливості держави-учасниці щодо захисту жінок і дівчат, які знаходяться на непідконтрольних уряду територіях держави-учасниці, а також дівчат, які знаходяться у державних дитячих будинках, і ромських дівчат без документів, що посвідчують особу;

в) обмежені можливості держави-учасниці щодо захисту жінок і дівчат-біженок від торгівлі людьми, в тому числі в сексуальних цілях;

г) той факт, що фінансова допомога постраждалим від торгівлі людьми обмежується тільки одноразовою грошовою допомогою і що постраждалі, якщо вони не співпрацюють з органами прокуратури, можуть займати фінансоване державою житло не більше трьох місяців (CEDAW/C/UKR/9, пп. 143–144).

32. Посилаючись на свою загальну рекомендацію № 38 (2020) щодо торгівлі жінками та дівчатами в контексті глобальної міграції, Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) забезпечити виконання Закону України „Про протидію торгівлі людьми” і відповідних нормативно-правових актів (CEDAW/C/UKR/9, п. 138) та повну реалізацію Концепції Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми до 2025 (2020), надати національному координаційному механізму та місцевим координаційним радам достатні кадрові, технічні та фінансові ресурси, а також створити систему збору даних;

b) активізувати зусилля з усунення ризиків торгівлі людьми для жінок і дівчат, які знаходяться у районах, уражених конфліктом, жінок і дівчат-біженок, дівчат в інституційних установах та дівчат ромської національної меншини, посилити послуги з надання документів, що посвідчують особу, дівчатам у державних установах та ромським дівчатам, а також підвищити ефективність інформаційно-просвітницької діяльності та двосторонню, регіональну та міжнародну співпрацю з державами транзиту та призначення українських жінок та дівчат-біженок з метою запобігання торгівлі людьми;

c) забезпечити співпрацю з регіональними та міжнародними організаціями з метою запобігання торгівлі жінками та дівчатами із числа українських біженців та надання допомоги постраждалим;

d) надавати тимчасове житло жінкам і дівчатам, які постраждали від торгівлі людьми, терміном більше, ніж три місяці незалежно від їх здатності чи бажання співпрацювати з органами прокуратури, а також надавати безоплатну правову допомогу, доступ до належного відшкодування шкоди, захисту, притулків, житла, соціальної допомоги та захисту, можливості для отримання освіти, працевлаштування, медичного обслуговування, психосоціальних консультацій та отримання документів, що посвідчують особу, а також полегшити їх доступ до процедур возз'єднання сім'ї та надання притулку.

Рівна участь у політичному та суспільному житті

33. Комітет зазначає, що ряд місцевих рад у державі-учасниці приєдналися до Європейської хартії рівності жінок і чоловіків у місцевому житті. Проте він із занепокоєнням зазначає наступне:

a) жінки як і раніше залишаються недостатньо представленими у Верховній Раді України та в обласних, районних і міських радах, а у селищних і сільських радах їх представництво зменшилось ([CEDAW/C/UKR/9](#), пп. 155–157);

b) представництво жінок на вищих рівнях державної служби залишається незмінним і, хоча на дипломатичній службі кількість жінок на високих посадах зросла, у відсотковому відношенні воно залишається як і раніше невеликим ([CEDAW/C/UKR/9](#), пп. 78, 84 и 158);

c) жінки в політичному та громадському житті, як повідомляється, стикаються з публічними женоненавистницькими висловлюваннями з боку чоловіків-політиків, політичних оглядачів і працівників засобів масової інформації, що призводить до укріплення дискримінаційних гендерних стереотипів.

34. Повторюючи свої попередні рекомендації ([CEDAW/C/UKR/CO/8](#), п. 33) і посилаючись на свою загальну рекомендацію № 23 (1997) щодо жінок у політичному та громадському житті, Комітет рекомендує державі-учасниці:

a) продовжувати діяльність з розбудови потенціалу жінок-політиків і кандидатів на рівні місцевого самоврядування ([CEDAW/C/UKR/9](#), п. 160), доповнити таку діяльність з розвитку потенціалу питаннями, що стосуються навичок ведення переговорів і лідерства та забезпечити фінансування кампаній жінок-кандидаток на всіх рівнях, з особливою увагою до внутрішньо переміщених жінок, жінок, які належать до національних меншин, і жінок з інвалідністю, а також підтримувати місцеві

ради, які бажають приєднатися до Європейської хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад та реалізувати її;

;

б) прийняти тимчасові спеціальні заходи, такі як квоти та система гендерного паритету на державній та дипломатичній службах, відповідно до статті 4 (1) Конвенції та загальної рекомендації Комітету № 25 (2004) про тимчасові спеціальні заходи та з метою забезпечення рівного представництва жінок на державній та дипломатичній службах, особливо на рівні прийняття рішень;

с) посилити заходи для запобігання утиску жінок у політичному та громадському житті та підвищити рівень обізнаності політиків, працівників засобів масової інформації та широкої громадськості про те, що повна, рівноправна, вільна та демократична участь жінок на рівні з чоловіками в політичному та громадському житті є обов'язковою умовою ефективного виконання Конвенції, а також політичної стабільності та економічного розвитку країни.

Громадянство

35. Комітет вітає той факт, що держава-учасниця спростила процедури реєстрації народження для українських жінок і дівчат, які у зв'язку з переміщенням опинились за кордоном, а також для тих, хто знаходиться на неконтрольованих урядом частинах території держави-учасниці. Разом з тим Комітет із занепокоєнням відзначає наступне:

а) українські жінки, які народжують на непідконтрольних уряду територіях або за межами держави-учасниці при поданні заявок на реєстрацію народження та отримання допомоги на дітей продовжують стикатися з обтяжливими вимогами та строками;

б) українські жінки з російськими паспортами, як повідомляється, стикаються з перешкодами в доступі до пенсійних та інших соціальних виплат.

36. Посилаючись на свою загальну рекомендацію № 32 (2014) щодо гендерних аспектів статусу біженця, притулку, громадянства та безгромадянства жінок, Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) спростити процедуру реєстрації народжень для молодих матерів, які народжують за кордоном або в непідконтрольних Уряду частинах держави-учасниці, і уповноважити консульства та місцеві адміністрації поблизу лінії зіткнення видавати дітям українських жінок і дівчат свідоцтва про народження та полегшити доступ до отримання допомоги на дітей;

б) внести зміни до постанови Кабінету Міністрів № 234 „Про затвердження Порядку виплати пенсії та надання соціальних послуг громадянам України, які проживають на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя” (2014) з метою надання пенсій та інших соціальних виплат українським жінкам незалежно від місця їхнього проживання та наявності у них паспорта російської федерації.

Освіта

37. Комітет вітає запровадження обов'язкового перегляду освітніх матеріалів, затверджених державою, з метою усунення дискримінаційного змісту (CEDAW/C/UKR/9, п. 165), включення в навчальні плани предметів з гендерної проблематики на всіх рівнях освіти (CEDAW/C/UKR/9, п. 174) та зусилля, спрямовані на заохочення навчання дівчат у нетрадиційних для жінок сферах навчання (CEDAW/C/UKR/9, пп. 168–170). Проте Комітет із занепокоєнням відзначає:

а) зменшення кількості вчителів, закриття або злиття шкіл і гендерний цифровий розрив, особливо в сільській місцевості;

б) той факт, що не всі підручники та навчальні матеріали були переглянуті для усунення дискримінаційних гендерних стереотипів (CEDAW/C/UKR/9, п. 166), наприклад таких, як звинувачення в гендерному насильстві щодо жінок і дівчат самих постраждалих та/ або неадекватне представлення в підручниках історії внеску жінок у політику, науку чи інші сфери життя суспільства;

с) концентрація жінок і дівчат у галузях навчання, де традиційно домінують жінки;

д) зберігається низький рівень відвідувань та закінчення школи серед ромських дівчат (CEDAW/C/UKR/9, п. 178) і перешкоди, з якими стикаються у системі освіти діти з інвалідністю, в тому числі дівчата з інвалідністю.

38. Посилаючись на свою загальну рекомендацію № 36 (2017) щодо права дівчат і жінок на освіту, Комітет рекомендує державі-учасниці поширювати інформацію щодо важливості освіти дівчат на всіх рівнях як основи для розширення їх прав і можливостей, а також:

а) продовжити реалізацію рекомендацій щодо рівного доступу до освіти в Стратегії інтеграції гендерної рівності в освіту на період до 2030 (2020) і забезпечити створення належної освітньої інфраструктури та продовження програм цифрової грамотності в сільській місцевості;

б) забезпечити використання гендерно чутливої мови та недискримінаційного зображення жінок у підручниках і навчальних матеріалах на всіх рівнях освіти, приділяти особливу увагу внеску жінок у політику, науку та інші сфери життя суспільства, а також пропагувати ненасильницькі прояви маскуліності, у тому числі шляхом поширення обов'язкового перегляду навчальних матеріалів на матеріали, що використовуються для онлайн-навчання, на шкільні підручники, видані за позабюджетні кошти;

с) заохочувати вибір жінками та дівчатами нетрадиційних сфер навчання та професійної діяльності, зокрема таких як природничі науки, техніка, інженерія та математика (STEM), а також інформаційно-комунікаційні технології (ICT);

д) активізувати інформаційно-роз'яснювальні кампанії та вжити додаткових заходів для збільшення показників зарахування, навчання та закінчення школи ромськими дівчатами, жінками і дівчатами з інвалідністю, у тому числі шляхом впровадження Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року (2021) та Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року відповідно.

Занятість

39. Комітет вітає скасування переліку з понад 450 заборонених для жінок професій (CEDAW/C/UKR/9, п. 184) та затвердження рекомендацій щодо гендерного аудиту на підприємствах, установах та організаціях (2021). Разом з тим Комітет із занепокоєнням зазначає:

а) зростання рівня безробіття серед жінок і велика кількість безробітних молодих жінок (CEDAW/C/UKR/9, пп. 180 и 181);

б) горизонтальну і вертикальну сегрегацію, що зберігається на ринку праці та високу концентрацію жінок на низькооплачуваних роботах, у неформальному секторі та в формальному секторі на тих робочих місцях, де роботодавець не декларує дохід для цілей оподаткування та соціального захисту;

в) той факт, що при виборі спеціальності в системі освіти і в рамках програм для безробітних жінок дівчата і жінки орієнтуються на професії, де традиційно переважають жінки (CEDAW/C/UKR/9, п. 182);

г) стійкий гендерний розрив в оплаті праці (CEDAW/C/UKR/9, п. 197), незважаючи на його незначне зменшення та постійні зусилля держави-учасниці щодо його скорочення;

д) відсутність у законодавстві прямої заборони сексуальних домагань на робочому місці;

е) постійно низька кількість чоловіків, які користуються відпусткою по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (CEDAW/C/UKR/9, п. 84).

40. Посилаючись на свої попередні рекомендації (CEDAW/C/UKR/CO/8, п. 37), Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) скоротити рівень безробіття серед жінок, у тому числі шляхом цільових заходів Державної служби зайнятості та Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (CEDAW/C/UKR/9, пп. 185–188), з особливою увагою до безробітних з числа внутрішньо переміщених жінок, одиноких матерів, молодих матерів, жінок похилого віку, сільських жінок, жінок з інвалідністю, лесбійнок, бісексуалок, трансгендерів та інтерсексуалів, жінок, які вживають наркотики, жінок ромської національності та жінок, які проживають у постраждалих від конфлікту районах держави-учасниці;

б) вжити заходів для усунення горизонтальної та вертикальної професійної сегрегації, в тому числі шляхом прийняття тимчасових спеціальних заходів (таких як професійне навчання та квоти) з метою сприяння доступу жінок до офіційної зайнятості, у тому числі до керівних посад, та зайнятості в секторах, раніше заборонених для жінок, а також забезпечити декларування роботодавцями доходів усіх працюючих жінок для цілей оподаткування та соціального захисту;

в) усунути гендерні стереотипи в системі професійної орієнтації, у тому числі шляхом проведення тренінгів з питань протидії дискримінації жінок на робочому місці для центрів зайнятості, інспекцій праці, організацій роботодавців і профспілок (CEDAW/C/UKR/9, п. 183);

г) ефективно забезпечувати дотримання принципу рівної оплати за працю рівної цінності як у державному, так і в приватному секторах, для того, щоб зменшити та зрештою усунути гендерний розрив в оплаті праці

шляхом закріплення цього принципу в національному законодавстві та регулярного перегляду заробітної плати в секторах, де зосереджені жінки, та вжити заходи для усунення гендерного розриву в оплаті праці, в тому числі за допомогою гендерно нейтральних аналітичних методів класифікації та оцінки посад, а також регулярних обстежень щодо оплати праці;

е) внести зміни до Закону про працю з метою заборони у прямій формі сексуальних домагань на робочому місці та передбачити відповідні покарання для винних, а також вжити заходи для запобігання дискримінації та сексуальним домаганням на робочому місці, у тому числі шляхом регулярних перевірок праці, гендерного аудиту компаній та шляхом розроблення системи подання скарг, забезпечення ефективного доступу постраждалих до відшкодування шкоди та впровадження Методичних рекомендацій щодо включення до колективних договорів положень, спрямованих на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у трудових відносинах (2020) ([CEDAW/C/UKR/9](#), п. 200);

ф) сприяти рівному розподілу домашніх обов'язків і обов'язків по догляду за дітьми між жінками та чоловіками, у тому числі шляхом збільшення кількості відповідних закладів з догляду за дітьми і популяризації цінності та практики використання відпустки по догляду за дитиною шляхом проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, а також виділяти необхідні людські, технічні та фінансові ресурси для виконання у повному обсязі Конвенції про працівників із сімейними обов'язками (№ 156), прийняту у 1981 році Міжнародною організацією праці;

г) ратифікувати Конвенцію 2000 року про охорону материнства (№ 183), Конвенцію 2011 року про домашніх працівників (№ 189) і Конвенцію 2019 року про викорінення насильства та домагань у сфері праці (№ 190) Міжнародної організації праці.

Охорона здоров'я

41. Комітет відзначає ухвалення у 2019 році стратегії боротьби з ВІЛ/СНІДом, туберкульозом та вірусним гепатитом С на період до 2030 року. Він також вітає заходи, вжиті державою-учасницею щодо створення мережі перинатальних центрів та забезпечення жінкам, які живуть з ВІЛ, доступу до належного медичного обслуговування та соціального захисту ([CEDAW/C/UKR/9](#), пп. 217, 222, 225–226). Разом з тим Комітет із занепокоєнням зазначає:

а) обмежений доступ жінок і дівчат до високоякісних медичних послуг, у тому числі послуг з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я та психічного здоров'я, зокрема, у постраждалих від конфлікту районах держави-учасниці, особливо для жінок, які потребують спеціальних ліків і лікування, таких як жінки похилого віку, жінки з хронічними захворюваннями, жінки з ВІЛ/СНІДом, а також підвищення рівня материнської смертності ([CEDAW/C/UKR/9](#), п. 218);

б) проблеми, з якими інколи стикаються жінки та дівчата з України з числа біженців та шукачів притулку, щодо отримання доступу до послуг безпечних абортів у країнах транзиту чи призначення.

42. Посилаючись на свої попередні рекомендації (CEDAW/C/UKR/CO/8, п. 39), Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) продовжувати зусилля із забезпечення доступу до високоякісних медичних послуг, у тому числі послуг з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я та психічного здоров'я, для всіх жінок, у тому числі жінок, які потребують спеціальних ліків або лікування, сільських жінок, жінок, які проживають у бідності, жінок ромської національної меншини, внутрішньо переміщених жінок і жінок, які знаходяться у постраждалих від конфлікту районах держави-учасниці, і продовжувати вживати заходів для забезпечення належного допологового, натального та післяпологового догляду, у тому числі шляхом впровадження відповідних клінічних протоколів (CEDAW/C/UKR/9, п. 219);

б) надати відповідну інформацію та підтримку жінкам і дівчатам з України з числа біженців і шукачів притулку, які можуть зіткнутися з перешкодами в доступі до послуг безпечного абортів в країнах транзиту або призначення.

Економічні та соціальні пільги

43. Комітет високо оцінює конкретні заходи, вжиті державою-учасницею під час пандемії коронавірусу (COVID-19) для підтримки жінок-підприємців, малозабезпечених сімей і внутрішньо переміщених жінок (CEDAW/C/UKR/9, пп. 244–248). Він також вітає надання соціальних виплат самотнім матерям, жінкам похилого віку, сільським жінкам, жінкам з інвалідністю, безробітним жінкам, жінкам ромської національної меншини, внутрішньо переміщеним жінкам і бездомним жінкам (CEDAW/C/UKR/9, пп. 229–232 и 236–241). Комітет також відмічає створення 14 нових центрів надання адміністративних послуг для надання соціальних та адміністративних послуг у Донецькій та Луганській областях та 16 мобільних центрів, які надають такі послуги жінкам з інвалідністю, сільським жінкам та жінкам похилого віку (CEDAW/C/UKR/9, п. 235). Разом з тим Комітет із занепокоєнням зазначає наступне:

а) закриття з 24 лютого 2022 року багатьох підприємств, у тому числі підприємств, що належать жінкам;

б) фемінізацію бідності, особливо в районах, уражених конфліктом;

в) недостатність належного житла для внутрішньо переміщених жінок, у тому числі жінок з інвалідністю та жінок похилого віку, а також потребу довгострокових рішень для внутрішньо переміщених жінок, у тому числі жінок, чий будинки були зруйновані.

44. Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) заохочувати підприємництво серед жінок, розширяти їхній доступ до низькопроцентних кредитів без застави та інших форм фінансового кредитування, створювати сприятливе середовище для жінок-підприємців у всіх секторах, включаючи науку, фінанси, комунікації та інформаційні технології, а також забезпечувати рівну та значиму участь жінок у всіх зусиллях з відновлення, приділяючи особливу увагу сільським жінкам і жінкам із постраждалих від конфлікту районів держави-учасниці;

б) забезпечити достатнє державне фінансування та гендерно чутливе бюджетування з метою гарантування належного доступу до соціального захисту для незахищених або маргіналізованих груп жінок, зокрема самотніх матерів, жінок похилого віку, сільських жінок, безробітних жінок, жінок, зайнятих неоплачуваною роботою з догляду,

жінок ромської національної меншини, внутрішньо переміщених жінок і жінок, які знаходяться у постраждалих від конфлікту районах, у тому числі шляхом продовження надання послуг у рамках Національної системи соціального захисту та полегшення доступу до соціальних виплат для жінок-біженців та внутрішньо переміщених осіб за допомогою цифрових засобів;

с) забезпечити довгострокові рішення для внутрішньо переміщених жінок, приділяючи особливу увагу жінкам і дівчатам з інвалідністю, жінкам похилого віку та жінкам з дітьми, а також прийняти законодавство, що забезпечить доступ жінок, чиє майно було знищено, до фінансової компенсації.

Шлюб та сімейні відносини

45. Комітет вітає прийняті у 2017 році поправки, спрямовані на підвищення ефективності стягнення аліментів та виплату тимчасової державної допомоги жінкам, які не отримують аліменти на свою дитину (CEDAW/C/UKR/9, п. 233). Разом з тим Комітет із занепокоєнням зазначає наступне:

а) практику дитячих шлюбів, що продовжується, особливо у зв'язку з ранньою вагітністю та в ромських громадах, незважаючи на те, що законодавством встановлено мінімальний шлюбний вік 18 років, як для жінок, так і для чоловіків;

б) той факт, що при прийнятті судових рішень щодо опіки над дітьми та прав на побачення з ними випадки домашнього насильства не беруться до уваги;

с) повідомлення про випадки, коли жінки з інвалідністю та жінки, які вживають наркотики, були позбавлені опіки над своїми дітьми;

д) ризик експлуатації жінок, які через бідність і відсутність альтернативних можливостей отримання доходу виконують роль сурогатних матерів, а також становище сурогатних жінок та народжених у них під час війни дітей;

е) повідомлення про випадки, коли жінки з інвалідністю зазнавали тиску та переслідуванням з метою змушення їх вийти заміж за чоловіків, які бажали залишити державу-учасницю в якості особистих помічників;

ф) відсутність підтримки та послуг для батьків дітей з інвалідністю, у тому числі матерів дітей з інвалідністю, з оформлення опіки та піклування над ними з метою уникнення їхнього переміщення у спеціальні заклади.

46. Посилаючись на свою загальну рекомендацію № 21 (1994) про рівність у шлюбі та сімейних відносинах та загальну рекомендацію № 29 (2013) про економічні наслідки вступу до шлюбу, сімейних відносин та їх розірвання та свої попередні заключні зауваження (CEDAW/C/UKR/CO/8, п. 48), Комітет рекомендує державі-учасниці:

а) внести зміни до національного законодавства з метою скасування будь-яких винятків із мінімального віку вступу до шлюбу у 18 років як для жінок, так і для чоловіків, і продовжувати проводити інформаційно-просвітницькі кампанії, в тому числі серед ромських жінок і дівчат, і забезпечити відповідну віку та інклюзивну освіту з питань сексуального та репродуктивного здоров'я та прав, у тому числі навчання щодо сучасних форм контрацепції для дівчат і хлопців-підлітків з метою запобігання ранній вагітності як основної причині дитячих шлюбів;

b) забезпечити, щоб при прийнятті судових рішень про опіку над дітьми та права на побачення враховувались випадки домашнього насильства, а також звертати увагу судових органів на вплив такого насильства на розвиток дітей;

c) надавати підтримку матерям з інвалідністю та матерям, які вживають наркотики, і утримуватися від автоматичного позбавлення їх опіки над дітьми;

d) прийняти законодавчу базу для регулювання сурогатного материнства з метою захисту жінок, які виступають в якості сурогатних матерів, від експлуатації, примусу, дискримінації та торгівлі людьми;

e) прийняти правові гарантії для захисту жінок з інвалідністю від примусових шлюбів та домагання;

f) надавати необхідну підтримку та послуги батькам дітей з інвалідністю, у тому числі матерям дітей з інвалідністю, для забезпечення їх опіки та піклування в сімейному оточенні.

Поправка до пункту 1 статті 20 Конвенції

47. Комітет закликає державу-учасницю прийняти поправку до статті 20 (п. 1) Конвенції, що стосується строків проведення сесій Комітету

Пекінська декларація та Платформа дій

48. Комітет закликає державу-учасницю використовувати Пекінську декларацію та Платформу дій та провести подальшу оцінку реалізації прав, закріплених у Конвенції, з метою досягнення фактичної рівності жінок і чоловіків.

Розповсюдження

49. Комітет просить державу-учасницю забезпечити своєчасне розповсюдження цих заключних зауважень серед відповідних державних установ усіх рівнів (національного, регіонального, місцевого), зокрема в уряді, Верховній Раді та органах судової влади офіційною мовою держави-учасниці з метою забезпечення їх повної реалізації.

Ратифікація других договорів

50. Комітет зазначає, що дотримання держави-учасниці дев'яти основних міжнародних документів у сфері прав людини буде сприяти більш повному здійсненню жінками їхніх прав людини та основних свобод у всіх сферах життя. Тому Комітет закликає державу-учасницю ратифікувати Міжнародну конвенцію про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей та Факультативний протокол до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права.

Подальші дії у зв'язку з заключними зауваженнями

51. Комітет просить державу-учасницю надати протягом двох років письмову інформацію про кроки, вжиті для виконання рекомендацій, викладених у пунктах 12, 16 c) і) та 32 b) вище.

Підготовка наступної доповіді

52. Комітет встановить та повідомить дату подання десятої періодичної доповіді держави-учасниці відповідно до майбутнього передбачуваного графіку представлення доповідей на основі восьмирічного циклу оглядів та після ухвалення переліку тем та питань до доповіді, якщо це можна застосувати для держави-учасниці. Звіт має бути поданий вчасно та охоплювати весь період до моменту її подання.

53. Комітет просить державу-учасницю дотримуватися узгоджених керівних принципів щодо звітності згідно з міжнародними договорами про права людини, у тому числі керівними принципами щодо підготовки загального базового документа та документів, що стосуються окремих договорів ([HRI/GEN/2/Rev.6](#), розділ I).